

Alkohol a jiné návykové látky ve škole, 1. část

[Jaroslav Šejvl Ph.D.](#)

Vydáno: 24. 4. 2017

Zdroj: Časopis Školní poradenství v praxi

V tomto článku bych chtěl představit problematiku návykových látek, vysvětlit jednotlivé pojmy, které jsou v této oblasti dnes běžně používány, a za využití definic v právních předpisech stanovit jejich vzájemné meze a přesahy. Článek současně podává informaci k problematice alkoholických nápojů, k dispozicím vymezeným v jednotlivých právních ustanoveních, k sankcím, které přicházejí v úvahu při jejich porušení, a možnostem řešení ve školském prostředí.¹

Pro správné pochopení jednotlivých výrazů, a tím i postupů v oblasti návykových látek, se kterými platná

legislativa

pracuje, je vhodné věnovat se na začátku tohoto textu platné právní terminologii a rovněž vzít v úvahu terminologii používanou v adiktologii².

TERMINOLOGIE

Droga je v současné době velmi často používaný pojem, který se čím dál více vkrádá do našeho běžného slovníku. Zatímco ještě v 90. letech jsme si pod ním zpravidla představili "nelegální" látku (heroin, marihuanu, LSD atd.), v současnosti má velmi široké spektrum použití - často můžeme slyšet, že "sport je jeho droga", "běh je jako droga", "děti berou drogy", "cukr je droga"³ atp. Je zjevné, že ani při odborné diskusi, ani v rámci vzdělávání pedagogických pracovníků si již s takto vágním a všeobjímajícím použitím slova nevystačíme a při vzdělávání dětí bychom se mu měli zcela vyhnout, a to z níže uvedených důvodů.

-

Droga.

Původ slova droga nalezneme s vysokou mírou pravděpodobnosti v perštině (*daru*) a arabštině (*durawa*), v nichž znamená sušené, surové léčivo. Tento poznatek potvrzuje i Vokurka (1995), který uvádí, že slovo droga původně označuje sušený rostlinný nebo živočišný materiál, který byl určen k léčebnému účelu. Pod tento pojem bychom tedy správněji zařadili spíše byliny (např. kopřiva dvoudomá, heřmáněk pravý, chmel otáčivý atd.) než např. heroin a pervitin.

Rovněž je nutné upozornit na to, že v praxi je někdy uváděno nevhodné dělení návykových látek, např. zcela neopodstatněně na měkké a tvrdé⁴, legislativně nesprávně na legální a nelegální⁵ či s akceptovatelným a neakceptovatelným rizikem⁶ apod.

-

Návyková látka.

Návyková látka je pojem, který se pro správné vysvětlení podstaty těchto látek jeví jako nejvhodnější. Své základní zakotvení má v § 130 trestního zákoníku⁷, který ji definuje následovně:

rozumí [se jí] alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

-

Alkohol.

Alkoholem se rozumí etylalkohol, etanol, který je podstatou alkoholických nápojů. Definice alkoholického nápoje je zakotvena v § 2 písm. k) "tabákového zákona"⁸. Ve smyslu citovaného právního ustanovení se alkoholickým nápojem rozumí lihovina, víno a pivo; alkoholickým nápojem se rozumí též nápoj, který není uveden ve větě první, pokud obsahuje více než 0,5 objemového procenta alkoholu.

Platné právo tedy rozděluje alkoholické nápoje na:

1)

lihoviny,

2)

víno,

3)

pivo,

4)

ostatní nápoje, pokud obsahují více než 0,5 objemového procenta alkoholu.

⁹ Jedná se o velmi přesné zákonné vymezení, které není způsobilé k nepochopení nebo nedává prostor k právní nejistotě. Zákon v tomto ustanovení stanoví jasnou hranici mezi nealkoholickým a alkoholickým nápojem. V potravinářském právu se můžeme setkat s dělením na nealkoholické nápoje (< 0,5 % alkoholu), se sníženým obsahem alkoholu (0,5 % až 1,2 % alkoholu) a alkoholické nápoje (> 1,2 %); je zjevné, že takovéto dělení je vhodné pro potravinářskou oblast, ale žádným způsobem nekoliduje s uvedeným obecným dělením.

-

Omamné a psychotropní látky.

Tyto látky, resp. manipulace s nimi a další podrobnosti, vycházejí ze zákona o návykových látkách¹⁰. Jejich přesný seznam je uveden ve vládním nařízení¹¹. Toto nařízení by měl školní metodik prevence a pedagog, který s dětmi o návykových látkách hovoří, znát. Pokud se jej dítě zeptá "A je heroin zakázaná látka, a pokud ano, kde se to najde?", neměl by odkazovat na mnohdy velmi nepřesné a zavádějící informace, které zveřejňují na internetu podivná sdružení a spolky, ale odpověď by měl umět objektivizovat – a to nejen co do skupenství a formy látky, účinků, rizik, sociálních, zdravotních a právních následků, ale i co do přesného "zakotvení" substance v platném právu.

-

Ostatní látky způsobí nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Jedná se o velmi širokou definici, která je využitelná v rámci trestního řízení zejména ohledně takových látek, které nejsou uvedeny v nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Takové látky

"jsou mnohdy běžně používány v průmyslové výrobě, v obchodu nebo v domácnostech, jako například čisticí prostředky nebo ředidla, a zpravidla nakládání s nimi není ani nijak specificky regulováno nebo omezováno, avšak nepříznivě ovlivňují psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Za takovou látku lze pokládat i oxid dusný (tzv. rajský plyn) používaný pro zdravotnické účely, který je způsobit výrazně ovlivnit psychiku člověka. Za splnění dalších podmínek pak lze prodejem tohoto plynu naplnit zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu šíření toxikomanie (§ 287). Obdobně je možné výkonem činností předpokládaných § 274 pod vlivem této látky, stejně jako všech ostatních návykových látek ve smyslu § 130, včetně alkoholu, naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky"

(Sotolář a kol., 2015).

Povinnosti školy v oblasti bezpečnosti

Škola má – ve smyslu § 29 odst. 2 školského zákona – zajistit bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb. Poskytuje žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

Školní řád musí, kromě jiného, stanovit podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků nebo studentů a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy¹² a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí [srov. § 30 odst. 1 písm. c) školského zákona].

Je zcela nepochybné, že užívání alkoholických nápojů má vysoký potenciál být rizikovým chováním, a to nejen pro uživatele alkoholu, ale i pro jeho okolí.

PRÁVNÍ VYMEZENÍ

Problematika alkoholu v tzv. tabákovém zákoně

Jak uvádíme v podnadpise, budeme se více věnovat problematice nealkoholických a alkoholických nápojů. Pochopení § 2 písm. k) "tabákového zákona" je snadné, a proto je zřejmé i rozlišení, který nápoj je ze zákona považován za nealkoholický a který za alkoholický.

Prodávat a podávat alkoholické nápoje je zakázáno (všem) osobám mladším 18 let a stejně tak je zakázáno tyto nápoje prodávat a podávat na všech akcích, které jsou určeny pro osoby mladší 18 let.¹³ Taktéž je zakázáno alkoholické nápoje prodávat a podávat např. ve všech typech škol a školských zařízení.¹⁴

V případě, že dojde k porušení zákonného požadavku v tomto zákoně, může být podle § 24 tohoto zákona odpovědná za správní delikt jak fyzická, tak i právnická osoba (ta jakožto provozovatel). Správního deliktu se tato osoba dopustí např. v případě, že:

-

umožní kouření na místě, na němž je kouření tímto zákonem nebo obecně závaznou vyhláškou obce zakázáno,

-

prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj mimo místa tímto zákonem pro prodej stanovená,

-

prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj pomocí prodejního automatu, u něhož nelze vyloučit prodej osobě mladší 18 let věku, nebo pomocí jiné formy, u které není možno ověřit věk kupujícího,

-

prodá, vyrobí nebo doveze potravinářský výrobek nebo hračku napodobující tvar a vzhled tabákového výrobku nebo tabákové potřeby anebo hračku napodobující tvar a vzhled alkoholického nápoje,

-

nezajistí prodej tabákových výrobků, tabákových potřeb nebo alkoholických nápojů anebo podávání alkoholických nápojů osobou uvedenou v § 7 odst. 2 a v § 11 odst. 3 citovaného zákona,

-

prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj na akci určené pro osoby mladší 18 let anebo podá alkoholický nápoj na akci určené pro osoby mladší 18 let,

-

prodá tabákovou potřebu osobě mladší 18 let,

-

prodá tabákový výrobek, elektronickou cigaretu nebo alkoholický nápoj osobě mladší 18 let anebo podá alkoholický nápoj osobě mladší 18 let.

Problematika alkoholu v přestupkovém zákoně

Další relevantní skutečnosti týkající se dostupnosti a užívání alkoholických nápojů jsou uvedeny v přestupkovém zákoně¹⁵. Přestupku se dopustí ten, kdo:

-

prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší 18 let, osobě, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínku věku, nebo osobě, o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek [§ 30 odst. 1 písm. a)],

-

se nepodrobí opatření postihujícímu nadměrné požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek [§ 30 odst. 1 písm. c)],

-

úmyslně umožňuje požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek než látek omamných a psychotropních osobě mladší 18 let, ohrožuje-li tím její tělesný nebo mravní vývoj [§ 30 odst. 1 písm. e)],

-

požije alkoholický nápoj nebo užije jinou návykovou látku, ačkoliv ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohl ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek [§ 30 odst. 1 písm. g)],

-

po požití alkoholického nápoje nebo užití jiné návykové látky vykonává činnost uvedenou v § 30 odst. 1 písm. g),

-

odepře podrobit se vyšetření, zda není ovlivněn alkoholem nebo jinou návykovou látkou, k němuž byl vyzván podle zvláštního právního předpisu [§ 30 odst. 1 písm. i)],

-

prodá výrobek podobný tabákovému výrobku, tabákové potřebě ve formě potravinářského výrobku nebo hračky anebo podobný alkoholickému nápoji ve formě hračky [§ 30 odst. 1 písm. n)],

-

prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu nebo alkoholický nápoj v zařízení nebo na akcích určených osobám mladším 18 let [§ 30 odst. 1 písm. o)].

K dispozici máme dostatečné legislativní nástroje zákonné ochrany před negativními vlivy alkoholu. To, co nám jakožto společnosti chybí, je nejen jejich správné pochopení, ale zejména jejich dodržování.

V příštím čísle časopisu se zaměříme na školní řád v souvislosti s alkoholickými nápoji.

ZDROJE

-

DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol.

Trestní zákoník. Komentář.

Praha: Wolters Kluwer, 2015.

-

nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů

-

VOKURKA, M., PRESL, J. a HUGO, J.

Praktický slovník medicíny.

Praha: Maxdorf, 1995.

-

zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

-

zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

-

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

-

zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

-

zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

1 Článek je zpracován podle legislativních předpisů ke dni 1.1.2017.

2 Adiktologie je věda, která se zabývá problematikou závislostí v celé její šíři; zaměřuje se tedy jak na prevenci závislosti, tak i na léčbu, harm reduction, oblast práva, poradenství pro závislé a jejich příbuzné a známé a na původ a výzkum závislosti.

3 K problematice pojetí cukru jako drogy srov.: VESELÁ, H.

Závislost na cukru u abstinujících pacientek v psychiatrické nemocnici Bohnice.

Bakalářská práce. Praha: 1. LF UK v Praze, 2014.

4 Žádné takovéto dělení odborná vědecká ani populárně naučná literatura nezná a nepoužívá.

5 Nelze uvést, že alkohol je absolutně legální látkou (stejně tak jí není ani tabák). Jejich legálnost je dána minimálně jednou

obligatorní

podmínkou, kterou je dosažení věku 18 let u jejich uživatele. Pak mohou přicházet v úvahu i další

fakultativní

podmínky - např. překážka k užívání alkoholu při řízení motorových vozidel, v zaměstnání apod.

6 Jedná se o zcela individuální postoj, který lze jen obtížně objektivizovat; i při určité objektivizaci se jedná o její teoretické zakotvení bez praktického potvrzení.

7 Viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

8 Pojem "tabákový zákon" je velmi nešťastné a zjednodušené pojmenování zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon upravuje nejen problematiku dostupnosti alkoholu, ale i tabáku, krátkou intervenci, problematiku testování při podezření na ovlivnění návykovou látkou, definuje typy odborné péče pro závislé osoby, gestorství v oblasti prevence a další postupy v dané oblasti.

9 Měřeno při teplotě 20 °C.

10 Viz zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

11 Viz nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů.

12 Školský zákon zde operuje s pojmem sociálně patologické jevy, byť je nyní v praxi častěji používán pojem rizikové chování, se kterým pracuje i předmětná metodika.

13 V § 11 "tabákového zákona" je uvedeno, že je zakázáno vyrábět a prodávat hračky, které napodobují tvar a vzhled alkoholických nápojů. Podmínky a omezení prodeje alkoholických nápojů, a to včetně omezení jejich dovozu, a další podmínky jsou upraveny v § 10 a § 11 "tabákového zákona".

14 Další taxativně vyjmenované podmínky, kdy je zakázáno prodávat a podávat alkoholické nápoje, jsou uvedeny v § 12 "tabákového zákona".

15 Viz zákon ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

[Jaroslav Šejvl Ph.D.](#)

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze